

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

**до практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни**

"ФІНАНСИ"

(для студентів 4-го курсу денної форми навчання
освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр
напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент»)

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни "Фінанси" (для студентів 4-го курсу денної форми навчання освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент»). / Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад. : Н. Є. Лелюк. – Х. : ХНУМГ, 2013. – 32 с.

Укладач: Н. Є. Лелюк

Рецензент: к.е.н, доц. Л. О. Кизилова

Рекомендовано кафедрою обліку і аудиту,
протокол № 15 від 07.05.2012 р.

Загальні вказівки

Формування майбутніх фахівців з менеджменту передбачає вивчення фундаментальних економічних дисциплін, засвоєння базових економічних понять і категорій, їх взаємозв'язків і взаємозалежності, впливу на суспільство, окремі підприємства та громадян.

Мета курсу — формування базових знань з теорії фінансів, засвоєння закономірностей їх функціонування на макро- і макрорівнях як теоретичної основи фінансової політики і розвитку фінансової системи.

Знання ці необхідні майбутньому спеціалісту, щоб об'єктивно оцінювати економічні процеси, які відбуваються в суспільстві, розуміти сутність і тенденції розвитку фінансових відносин та їх особливості у сфері державних фінансів і фінансів господарських одиниць, уміти розробляти й вирішувати актуальні питання теорії і практики розбудови фінансової політики держави.

Завдання курсу — вивчення сутності, функцій та ролі фінансів у ринковій економіці; закономірностей їх еволюційного розвитку; теоретичних основ державних, корпоративних і міжнародних фінансів; засад функціонування фінансової системи держави.

Предмет курсу – економічні відносини з приводу формування, розподілу і використання централізованих і децентралізованих фондів у грошовій формі.

Метою цієї методичної розробки є полегшення процесу оволодіння студентами теоретичними навиками з дисципліни “Фінанси”. Структура методичних вказівок максимально наближена до плану проведення семінарських занять: питання, які розглядаються в ракурсі відповідної теми; наведено розшифровку основних термінів та понять, які необхідні для засвоєння теоретичного матеріалу; в частині “завдань для самостійної роботи” приведено теми, які можуть бути втілені в рефератах студентів. Звичайно робоча програма з дисципліни передбачає самостійну роботу студентів, тому наприкінці кожної теми наведено перелік рекомендованої літератури, що надасть можливість більш детально вивчити матеріал.

Методичні вказівки складено у відповідності з робочою програмою по даній дисципліні і вони необхідні для систематизації методичних прийомів проведення семінарських занять.

I. ПРОГРАМА КУРСУ

Змістовий модуль (ЗМ) 1. «Загальнотеоретичні основи фінансів» (36 год./1 кредит)

1.1 Сутність фінансів як економічної категорії. Фінансові ресурси держави

Предмет науки про фінанси. Специфічні ознаки фінансів, їх суспільне призначення. Фінансові ресурси як матеріальні носії фінансових стосунків. Фінансові категорії як форма наукового пізнання суті фінансових стосунків. Функції фінансів.

Фінансові форми регулювання ринкових відносин. Засоби державного регулювання економіки. Підвищення ролі фінансів в умовах переходу до ринкових відносин.

1.2 Фінансова система

Поняття фінансової системи і теоретичні основи її побудови. Структура фінансової системи України. Сфери фінансів: державні, міжнародні, фінанси підприємств і організацій. Ланки фінансових відносин.

Правові та організаційні основи фінансової системи. Державне регулювання фінансових відносин.

1.3 Фінансова політика і фінансовий механізм

Фінансова політика - складова економічної і соціальної політики держави. Складові, завдання і принципи фінансової політики. Стратегія і тактика фінансової політики.

Поняття та склад фінансового механізму. Характер впливу фінансового механізму на економічний та соціальний розвиток держави. Методи фінансового впливу на розвиток суспільства.

Фінансове планування: сутність фінансовою планування. Методи та принципи фінансового планування.

Сутність, завдання та функції управління фінансами. Органи управління фінансами. Фінансовий контроль. Необхідність, зміст фінансового контролю.

1.4 Податки і податкова система

Суть і функції податків. Класифікація податків, її ознаки. Види податків. Елементи системи оподаткування. Податкова система: поняття, основи побудови. Становлення і розвиток податкової системи України. Податкова політика.

1.5 Державні доходи

Економічний зміст державних доходів. Форми державних доходів, їх взаємозв'язок і структура.

Податки – основна форма державних доходів. Емісійний дохід держави. Державний кредит як метод формування доходів бюджету. Доходи від державної власності. Приватизація – джерело доходів держави. Інші доходи.

Динаміка державних доходів України в 90-і роки ХХ століття. Порівняльна характеристика структури державних доходів України і розвинених зарубіжних країн.

1.6 Державні видатки

Соціально-економічна суть державних витрат. Склад і структура державних витрат і її вплив на економічний розвиток суспільства. Методи фінансування державних витрат. Взаємозв'язок державних витрат і доходів.

Державна підтримка національної економіки в сучасних умовах. промисловість, енергетика і будівництво; транспорт, дорожнє господарство, зв'язок; житлово-комунальне господарство; фундаментальні наукові дослідження і науково-технічний прогрес. Роль держави в підвищенні ефективності економіки.

Витрати на соціальні потреби. Витрати на національну оборону в сучасних умовах. Витрати на управління, їх структура і тенденції розвитку.

Особливості державних витрат України в 90-і роки ХХ століття. Порівняльна характеристика структури державних витрат України і розвинених зарубіжних держав.

Змістовий модуль (ЗМ) 2. «Сфери та ланки фінансової системи» (36 год./1 кредит)

2.1 Бюджет і бюджетна система України

Бюджет як економічна і правова категорія. Бюджетна система: поняття і принципи побудови. Міжбюджетні стосунки. Бюджетний процес. Казначейська система виконання державного і місцевих бюджетів. Бюджетні права державних органів законодавчої і виконавчої влади. Державний бюджет. Бюджетний дефіцит.

2.2 Державні цільові фонди

Необхідність створення і призначення державних цільових фондів. Принципи їх організації. Загальнодержавні соціальні фонди і їх значення для забезпечення системи соціального страхування. Порядок їх формування і використання. Цільові фонди місцевих органів влади.

2.3 Державний кредит

Економічна сутність державного кредиту. Види державного кредиту. Форми внутрішнього державного кредиту. Форми зовнішнього державного

кредиту. Державний борг. Боргова залежність держави, її критичний рівень. Управління державним боргом і його обслуговування.

2.4 Фінанси господарських суб'єктів

Сутність фінансів господарських суб'єктів і принципи їх організації. Фінансові ресурси. Власні і залучені грошові кошти.

Особливості фінансів підприємств різних організаційно-правових форм. Фінанси бюджетних установ. Неприбуткова діяльність громадських формувань і добродійних фондів.

2.5 Страхування і страховий ринок

Економічна необхідність і роль страхування в забезпеченні безперервності суспільного виробництва. Суб'єкти страхових стосунків. Форми і методи страхового захисту.

Класифікація страхування за об'єктами і за ознакою ризиків. Доходи і витрати страховика. Фінансові результати страхових операцій, їх рентабельність. Поняття страхового ринку і його організаційна структура.

2.6 Фінансовий механізм зовнішньоекономічних відносин

Поняття фінансового механізму зовнішньоекономічних відносин. Суб'єкти та види зовнішньоекономічної діяльності. Правові норми регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Роль та особливості фінансового механізму зовнішньоекономічних відносин.

Валютне регулювання та валютні обмеження. Використання валютних надходжень. Обов'язковий продаж частини валютних коштів.

Валютний курс. Порядок встановлення й методологія обчислення валютного курсу національної грошової одиниці України. Конвертованість валюти.

Валютні ринки. Поняття й види. Правове регулювання діяльності української міжбанківської валютної біржі. Організація та порядок роботи біржового валютного ринку. Котирування іноземних валют. Валютні операції. Специфічні особливості та проблеми функціонування валютного ринку в Україні.

Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Єдиний митний тариф. Митні ставки й пільги. Митний контроль та митне оподаткування на території спеціальних економічних зон. Митна політика України. Принципи оподаткування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Оподаткування експортно-імпортних операцій.

Державний контроль за здійсненням валютних операцій і своєчасним надходженням коштів. Фінансові санкції.

II. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Заняття за темою “ Сутність фінансів як економічної категорії. Фінансові ресурси держави ”

Запитання:

1. Предмет і метод науки про державні фінанси.
2. Характерні ознаки фінансів та фінансових відносин.
3. Сутність фінансів як історичної та економічної категорії.
4. Специфічні ознаки фінансів і їх взаємозв'язок з іншими вартісними економічними категоріями (грошима, ціною, кредитом, заробітною платою).
5. Фінансові ресурси держави та напрями їх витрачання.
6. Функції фінансів.
7. Фінансові категорії.

Основні поняття і терміни:

Валовий внутрішній продукт (ВВП) – показник, що відбиває сукупну вартість кінцевих продуктів і послуг, вироблених у даній країні за певний проміжок часу (як правило, за рік), у поточних ринкових цінах без урахування сальдо платіжного балансу. Вартість проміжних продуктів виробництва (сировини, електроенергії, напівфабрикатів, комплектувальних деталей тощо), які надходять від інших підприємств і використовуються у виробництві кінцевої продукції, до ВВП не включають.

Валовий національний продукт (ВНП) – показник, що відбиває сумарну вартість товарів та послуг (у цінах реалізації), що надходять у розпорядження даної країни за певний період часу (як правило, за рік). ВНП відрізняється від валового внутрішнього продукту на сальдо (різницю між грошовими надходженнями і витратами) зовнішньоекономічних операцій, включаючи сальдо експорту та імпорту товарів і послуг, сальдо оплати праці чужоземних працівників і сальдо переведення прибутків від вивезеного за кордон капіталу.

Гроші – особливий товар, що стихійно виокремився з товарного світу й виконує роль загального еквівалента під час обміну товарів. Обслуговуючи всі сфери економічної діяльності, гроші виконують такі функції: міри вартості, засобу обігу, засобів нагромадження і збереження, платежу, світових грошей.

До власних фінансових ресурсів відносять грошові кошти, отримані в ході фінансово-господарської діяльності (статутний капітал, прибуток, амортизаційний фонд, інші фонди підприємства).

Залучені ресурси - це грошові кошти, отримані в результаті кредитів і займів, які набувають характеру заборгованості (кредити; фінансові ресурси, залучені шляхом випуску цінних паперів; кредиторська заборгованість).

Заробітна плата – форма грошової або натуральної винагороди робітникам.

Інвестиції – довгострокові вкладення коштів із метою утворення нових і модернізації діючих підприємств, освоєння новітніх технологій і нової техніки, збільшення виробництва й одержання прибутку.

Розподільча функція фінансів - проявляється в процесі розподілу ВВП у вигляді утворення фондів грошових коштів та використання їх за цільовим призначенням.

Контрольна функція фінансів - зумовлюється притаманною їм здатністю кількісно відображати рух фінансових потоків і забезпечувати контроль за дотриманням пропорцій в розподілі ВВП правильністю формування, розподілу та використання фінансових ресурсів держави і суб'єктів господарювання.

Національне багатство - сукупність матеріальних і культурних благ, які належать суспільству. До складу національного багатства входять: речові елементи виробництва, резерви і страхові запаси, невиробничі фонди, особисте майно населення.

Кредит - це економічні відносини, які виникають з приводу розподілу вартості за умови повернення з процентами.

Прибуток – кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства. Обчислюється він як різниця між валовим виторгом (без податку на додану вартість й акцизного збору) та витратами на виробництво і реалізацію продукції (робіт, послуг).

Фінанси - це економічні відносини, які виникають з приводу формування, розподілу й використання централізованих і децентралізованих грошових фондів із метою виконання функцій і завдань держави, підприємств і населення із забезпечення умов розширеного відтворення, задоволення соціальних та інших потреб суспільства.

Фінансові відносини - особливий тип економічних відносин, що опосередкований системою грошових відносин. Виникає при розподілі і перерозподілі валового внутрішнього продукту, виробленого в державі.

Фінансова наука - вивчає явища та процеси, які здійснюються у державі при створенні й використанні фондів фінансових ресурсів на цілі її економічного та соціального розвитку.

Фінансові ресурси – це грошові накопичення і доходи, що створюються в процесі розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосере-

джуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення та задоволення інших суспільних проблем.

Фонди фінансових ресурсів – грошові фонди, що формуються за рахунків фінансових ресурсів. Призначення фондів фінансових ресурсів полягає у підготовці умов, які забезпечують задоволення суспільних потреб.

Ціна – грошовий вираз вартості будь-якого товару.

Заняття за темою “ Фінансова система “

Запитання:

1. Сутність фінансової системи і її внутрішня структура.
2. Призначення і специфічні ознаки сфер та ланок фінансової системи.
3. Правове регулювання фінансових відносин.
4. Управління фінансовою системою. Суб'єкти управління фінансами в Україні, їх функції.
5. Поняття державних фінансів. Їх місце в загальній фінансовій системі держави. Охарактеризуйте кожен ланку сфери державних фінансів

Основні поняття і терміни:

Фінансова система – сукупність відокремлених, але взаємопов'язаних між собою сфер фінансових відносин, яким притаманні централізовані або децентралізовані фонди грошових коштів, відповідний апарат управління та правове забезпечення (сукупність сфер і ланок фінансових відносин, які відображають процеси розподілу і перерозподілу ВВП).

Кредитна система – сукупність кредитних відносин, форм та методів кредитування (сукупність кредитно-фінансових установ, які акумулюють вільні грошові кошти та надають їх в позики).

Банківська система – законодавчо-встановлена, чітко структуризована сукупність фінансових посередників грошового ринку, що займаються банківською діяльністю.

Державні цільові фонди – це фонди грошових коштів, які мають цільове призначення і знаходяться в розпорядженні центральних та місцевих органів влади.

Державний кредит – це сукупність відносин, у яких держава виступає в ролі позичальника коштів, кредитора і гаранта.

Сфери фінансової системи - фінанси суб'єктів господарювання; загальнодержавні фінанси; фінанси домогосподарств.

Ланки фінансової системи - Фінанси комерційних підприємств, Фінанси некомерційних установ, Фінанси громадських організацій і добродійних фондів, Зведений бюджет України, Державні цільові фонди, Державний кредит.

Державні фінанси - сфера грошових, що виникають у зв'язку з розподілом і перерозподілом вартості валового внутрішнього продукту і частини національного багатства, пов'язана з формуванням фінансових ресурсів у підпорядкування держави й підприємств і використанням державних коштів на витрати з розширення виробництва, задоволення соціально-культурних потреб населення, оборони країни й державного управління.

Фінансовий апарат - органи, що здійснюють управління фінансами. Працівники фінансових органів, податкової служби, фінансових відділів підприємств, міністерств і відомств, які здійснюють функції оперативного управління фінансами.

Фінансове право - сукупність юридичних норм, що регламентують фінансові відносини.

Інфляція - кризовий стан грошової системи, зумовлений диспропорційним розвитком суспільного виробництва, що призводить до невідповідності попиту і пропозиції, до зростання цін на товари і послуги, монопольного стану деяких виробників, що дає їм змогу необгрунтовано підвищувати ціни на свою продукцію.

Емісія грошей - випуск в обіг грошей або цінних паперів.

Фінансова інфраструктура - цілісна сукупність підприємств та організацій - учасників сфери обслуговування фінансових послуг, являє собою підрозділ ринкової інфраструктури.

Фінансова криза - потрясіння всієї фінансової системи, включаючи кредитну, грошову та державну.

Фінансова стабілізація - є досягненням різних рівнів фінансової стійкості.

Заняття за темою “ Фінансова політика і фінансовий механізм ”

Запитання:

1. Сутність фінансової політики держави як складової економічної і соціальної політики держави.
2. Сутність бюджетної політики та грошово-кредитної політики.
3. Сутність міжнародної фінансової, митної та валютної політики.

4. Сутність і роль фінансового механізму. Складові елементи фінансового механізму, їх характеристика.
5. Методи впливу фінансового механізму.
6. Зміст і функції фінансового планування.
7. Принципи фінансового планування; його методологія.
8. Види планів.
9. Управління фінансовою системою. Суб'єкти управління фінансами в Україні, їх функції.
10. Зміст фінансового контролю, його призначення. Види, форми і методи фінансового контролю.

Основні поняття і терміни:

Дотація – фінансові ресурси, що виділяються з вищестоящого бюджету нижчестоящому на суму відсутніх прибутків при неможливості скорочення витрат, не мають цільового призначення.

Субсидія – фінансові ресурси, що виділяються з вищестоящого бюджету нижчестоящому на фінансування конкретних заходів або закладів, мають цільовий характер, виділяються в основному за поточним бюджетом.

Субвенція – фінансові ресурси, що виділяються з вищестоящого бюджету нижчестоящому на фінансування передбачених Державним бюджетом витрат на основі пайової участі, мають суворо цільовий характер; виділяються переважно за бюджетом розвитку.

Фінансова політика – сукупність фінансових (розподільчих і перерозподільчих) заходів, які держава здійснює через фінансову систему.

Фінансова стратегія – це основні напрямки використання фінансів на тривалу перспективу.

Фінансова тактика – сукупність прийомів та методів фінансової політики, що спрямовані на вирішення завдань окремого етапу розвитку країни.

Фінансовий механізм – сукупність форм і методів створення й використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення різних державних структур, господарських суб'єктів і населення.

Фінансове регулювання – метод здійснення державою функцій управління економічними й соціальними процесами при використанні фінансів.

Фінансові нормативи – характеризують повний рівень забезпечення видатків, різних видів витрат фінансових ресурсів.

Фінансові показники – це абсолютні величини, які характеризують створення й використання фінансових ресурсів в економіці держави, її фінансове становище, результати господарської діяльності підприємницьких структур,

рівень доходів населення, розподіл і перерозподіл валового внутрішнього продукту за допомогою фінансів.

Фінансове планування – науково обґрунтований процес визначення джерел створення і напрямків використання фінансових ресурсів в економіці держави з метою забезпечення стабільного економічного і соціального розвитку.

Фінансові ліміти – є певними обмеженнями на витрати в інтересах держави, підприємця або громадянина.

Фінансові резерви – мають нейтралізувати вплив непередбачуваних факторів, що можуть виникнути в майбутньому.

Фінансові результати – процес одержання фінансових ресурсів, пов'язаний із виробництвом і реалізацією товарів, операціями на ринку капіталів.

Фінансове прогнозування – науково обґрунтоване припущення вірогідності розвитку подій або явищ на основі статистичних, соціальних, економічних та інших досліджень.

Фінансові стимули - використовуються для зацікавлення суб'єктів господарювання в досягненні кращих результатів.

Фінансові важелі - це сукупність форм і методів фінансування розширеного відтворення, соціально-культурних заходів, оборони і управління.

Фінансове забезпечення - це формування цільових грошових фондів у достатньому розмірі та їх ефективне використання.

Фінансові санкції - особливі форми організації фінансових відносин, покликані посилити матеріальну відповідальність суб'єктів господарювання за виконання взятих зобов'язань.

Принципи фінансового планування - наукова обґрунтованість (проведення розрахунків фінансових показників на основі певних методик, з врахуванням кращого досвіду, використанням засобів обчислювальної техніки, економіко-математичних методів, які передбачають багатоваріантність розрахунків і вибір найоптимальнішого);

- єдність фінансових планів (полягає в єдності фінансової політики, єдиній методології розрахунку фінансових показників тощо);

- безперервність (взаємозв'язок перспективних, поточних і оперативних фінансових планів);

- стабільність (незмінність показників фінансових планів).

Методи фінансового планування - економічного аналізу, коефіцієнтів, нормативний, економіко-математичний, балансовий.

Фінансовий план - особлива форма документа, показники якого завжди виступають у грошовій формі й відображають результати господарської діяльності та рух фінансових ресурсів протягом відповідного періоду.

Бізнес-план - програма діяльності підприємства, план конкретних заходів для досягнення конкретної мети його діяльності, спрямованої на отримання максимального прибутку шляхом виконання підприємницького проекту.

Кошторис доходів і видатків - складають установи соціальної сфери, тобто бюджетні організації.

Фінансовий баланс - це система показників, що характеризують яке-небудь явище шляхом зіставлення чи протиставлення окремих його сторін

Збалансованість економіки - це відповідність між різними її частинами й підрозділами та певні їх співвідношення (пропорції).

Баланс фінансових ресурсів і витрат держави - складається з метою визначення обсягів фінансових ресурсів країни і напрямів їх використання.

Платіжний баланс - це система показників, що характеризує співвідношення грошових надходжень країни з-за кордону й платежів за кордон за певний проміжок часу

Заняття за темою “Податки і податкова система”

Запитання:

1. Економічний зміст податків та їх призначення.
2. Розвиток податкових теорій у фінансовій науці.
3. Обґрунтуйте наукові основи побудови податкової системи. Податкова концепція А. Лаффера та її значення для побудови науково обґрунтованої податкової системи держави.
4. Характеристика податкової системи України та основних етапів її становлення.
5. Функції податків.
6. Класифікація податків за різними ознаками.
7. Елементи системи оподаткування.
8. Податкова система: поняття, основи побудови.
9. Порівняльний аналіз податкової системи України та зарубіжних країн
10. Поняття, сутність, завдання і принципи податкової політики.

Основні поняття і терміни:

Акцизний збір - це непрямий податок, що встановлюють на високорентабельні і монопольні товари.

Додана вартість - сума витрат на оплату праці, відрахувань на соціальне страхування, процент на капітал, ренту, прибуток.

Ставка податку - частка відрахувань від доданої вартості в дохід держави.

Платники податку - особи, які згідно закону зобов'язані здійснювати нарахування і внесення в бюджет держави податку.

Продаж товарів - будь - які операції згідно з договорами купівлі - продажу, іншими цивільно - правовими договорами, що передбачають передачу права на товари, а також безоплатна передача товарів.

Податки — це обов'язкові платежі, що сплачуються на користь держави юридичними та фізичними особами.

Система оподаткування — сукупність податків, зборів, інших обов'язкових платежів у бюджет; внесків у державні цільові фонди, що стягуються у встановленому законом порядку.

Платник податків — фізична або юридична особа, що безпосередньо вносить певний вид платежу в бюджет.

Об'єкт оподаткування — прибуток або майно, стосовно якого обчислюються податки.

Одиниця оподаткування — одиниця виміру оподатковуваного об'єкта, стосовно якого визначаються нормативи і ставки обкладання. Вони можуть встановлюватися у твердих розмірах (наприклад, у гривнях на одиницю обкладання) і у відсотках.

Джерело сплати — прибуток, із якого вносяться податки

Податковий період — термін, за який відбувається нарахування і сплата податку.

Ефект Олівера - Танзі — падіння реального розміру податків, що збираються при різкому прирості цін на товари та послуги.

Звичайна ціна - ціна реалізації товарі (робіт, послуг) продавцем, включаючи суму нарахованих (сплачених) відсотків, вартість іноземної валюти, яка може бути отримана при продажі особам, що не пов'язані з продавцем за звичайних умов ведення трудової діяльності.

Податок на прибуток - вид платежу, що здійснюється підприємством в дохід держави, базою розрахунку та джерелом сплати якого є оподатковуваний прибуток підприємства.

Заняття за темою “Бюджет і бюджетна система”

Запитання:

1. Бюджет як економічна і правова категорія, його функції і призначення.

2. Бюджетний механізм регулювання економічних і соціальних процесів у державі.
3. Бюджетна система країни: поняття і принципи побудови.
4. Бюджетний устрій і бюджетна системи України.
5. Завдання бюджетного процесу та його учасники.
6. Принципи організації бюджетного процесу в Україні.
7. Характеристика складових етапів бюджетного процесу.
8. Бюджетні права державних органів законодавчої і виконавчої влади.
9. Економічна сутність доходів бюджету і джерела їх формування.
10. Видатки державного бюджету, їх класифікація.
11. Бюджетний дефіцит: поняття і причини виникнення.
12. Джерела покриття бюджетного дефіциту і шляхи його скорочення.

Основні поняття і терміни:

Державний бюджет, як економічна категорія, виражає фінансові відносини, зв'язані з утворенням і використанням централізованого фонду грошових ресурсів держави. Ці відносини складаються, з одного боку, між державою і суб'єктами економічної діяльності, і населенням - з іншого. Він є централізованим грошовим фондом, являє собою загальнодержавні фінансові ресурси.

Державний бюджет України – план утворення і використання фінансових ресурсів для забезпечення функцій, що здійснюються органами державної влади України, органами влади АР Крим і місцевими Радами народних депутатів.

Зведений (консолідований) бюджет – сукупність усіх бюджетів, що входять у бюджетну систему по прибутках і витратах (в Україні – це державний бюджет, бюджет АР Крим, бюджети областей і місцеві бюджети).

Бюджетний період – термін, протягом якого діє складений і затверджений бюджет. В Україні і Німеччині збігається з календарним роком, у США – із 1 жовтня по 31 вересня, у Великобританії і Японії – із 1 квітня по 31 березня, Швеції – із 1 липня по 30 червня.

Бюджетний цикл – термін із моменту початку упорядкування проекту до моменту затвердження звіту про його виконання законодавчими органами держави.

Бюджетна система – сукупність бюджетів різних видів і рівнів, що знаходяться у певному взаємозв'язку.

Дефіцит бюджету – перевищення видаткової частини бюджету над дохідною.

Прихований дефіцит бюджету – неповне або несвоєчасне фінансування галузей бюджетної сфери. Виникає в умовах боротьби за скорочення витрат із метою зменшення “відкритого” офіційного дефіциту бюджету.

Рівень дефіциту бюджету – відношення абсолютного розміру дефіциту до обсягу бюджету або до об’єму валового внутрішнього продукту. Прийнятна межа – не більше 3% (до об’єму ВВП).

Профіцит бюджету – перевищення дохідної частини над видатковою (власливо місцевим бюджетам).

Казначейство – спеціалізований фінансовий орган, що відає виконанням державного бюджету, організує збір прибутків державного бюджету, надає кошти на передбачені в ньому витрати, у деяких випадках здійснює емісію паперових грошей.

Виконання бюджету – повна мобілізація всіх запланованих прибутків у розрізі джерел і платників із наступним фінансуванням заходів, прийнятих Державною Програмою економічного і соціального розвитку.

Касова система виконання бюджету – здійснення обліку надходження прибутків і фінансування витрат Державного бюджету на основі реєстрації фактичних грошових потоків.

Банківська система виконання бюджету – здійснення сплати обов’язкових платежів і відрахувань через банківську систему, із наступною акумуляцією цих платежів на рахунку Міністерства фінансів і розподілом їх по одержувачах бюджетних коштів знову через банківську систему.

Казначейська система виконання бюджету – акумуляція всіх бюджетних коштів на єдиному казначейському рахунку, що об’єднує в себе систему рахунків, які діють в єдиному режимі, через ці рахунки здійснюється операції по прибутках і витратах Державного бюджету.

Трансферти – фінансові кошти, що передаються з державного бюджету або з місцевих бюджетів вищого рівня в бюджети нижчого рівня у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій та інших форм.

Бюджет поточний – у ньому зосереджені всі витрати, що обумовлені діючими нормами і сформованим рівнем соціальної забезпеченості.

Бюджет розвитку – у ньому передбачаються витрати, що спрямовуються на розвиток процесу відтворення і фінансування пріоритетних соціально-економічних заходів.

Позабюджетні фонди – фінансові ресурси, утворені за рахунок відрахувань суб’єктів економічної діяльності і використані за цільовим призначенням (наприклад, Пенсійний фонд). Розрізняють фонди за цільовим призначенням

(такі, що мають економічний, соціальний або природоохоронний характер) і за рівнями управління (загальнодержавний, регіональний і місцевий).

Бюджетна класифікація – науково-обґрунтоване угруповання прибутків і витрат бюджетів усіх рівнів із присвоєнням об'єктам класифікації групових кодів. Забезпечує єдність фінансових показників, уніфікацію обліку і звітності органів державного управління і порівнянність бюджетів усіх рівнів.

Бюджетний устрій - це організація і принципи побудови бюджетної системи, її структури, взаємозв'язок між окремими ланками бюджетної системи. Бюджетний устрій України визначається з урахуванням державного устрою і адміністративно-територіального поділу України.

Бюджетне право – сукупність установлених державою юридичних норм, що регулюють діяльність органів державної влади і управління по упорядкуванню, розгляду, затвердженню й виконанню бюджету.

Бюджетне планування – планомірний процес упорядкування, розгляду, затвердження і виконання бюджету. Це комплекс організаційно – технічних, методичних і методологічних заходів щодо визначення обсягів прибутків і суми витрат бюджетів на всіх стадіях бюджетного процесу.

Бюджетне прогнозування – визначення ймовірних показників прибутків і витрат на перспективу. Це науково-аналітична стадія розробки бюджету, у процесі якої формується концепція, шляхи її вирішення й основні цілі, що мають бути досягненні.

Бюджетний процес – це регламентована нормами права діяльність, пов'язана із складанням, розглядом, затвердженням і виконанням бюджетів, що складають бюджетну систему України.

Бюджетні асигнування – бюджетні засоби, виділені на розвиток економіки, фінансування соціально-культурних заходів, оборону країни і зміст органів державної влади і керування.

Заняття за темою « Доходи і видатки державного бюджету »

Запитання:

1. Економічна природа, склад та класифікація прибутків і витрат бюджету.
2. Податкові та неподаткові надходження бюджетів.
3. Структура доходів Державного бюджету.
4. Функціональна класифікація видатків і рівні її деталізації.
5. Структура видатків державного бюджету.

Основні поняття і терміни:

Державні доходи формуються в результаті розподільчих і пе-рерозподільчих процесів, що здійснюються за допомогою фінансів.

Об'єктом відносин у зв'язку з формуванням державних доходів є валовий внутрішній продукт.

Суб'єктами є: з одного боку — *держава*, з іншого — *підприємства, організації, заклади, населення*.

Основою формування державних доходів є створений національний дохід, а в його складі — чистий прибуток, тому обсяг державних прибутків залежить від обсягу і темпів зростання національного доходу.

Суспільне призначення державних витрат — забезпечення фінансування державної діяльності, здійснення усіх функцій держави.

Кошторисний — фінансування бюджетних підприємств і організацій.

Фінансування госпрозрахункових (державно-комерційних) підприємств і організацій — тільки у випадку їх участі у реалізації великих державних проектів і програм.

Заняття за темою “ Фінанси господарських суб'єктів ”

Запитання:

1. Сутність фінансів господарських суб'єктів.
2. Економічна характеристика складу і класифікації грошових надходжень підприємств, поділу їх на власний і залучений.
3. Принципи організації фінансової діяльності підприємств:
 - комерційних;
 - неприбуткових;
 - кошторисне фінансування.
4. Фінансові ресурси підприємства.
5. Класифікація доходів і видатків підприємства.
6. Особливості організації і функціонування фінансів господарських суб'єктів різних форм власності та видів діяльності.
7. Управління процесами формування і використання фінансових ресурсів господарських суб'єктів.

Основні поняття і терміни:

Фінанси підприємницьких структур - це різноманітні фонди фінансових ресурсів, які створюються й використовуються задля здійснення виробництва і реалізації продукції, робіт і послуг у різних галузях економіки. Організація та

функціонування фінансів підприємницьких структур ґрунтується на відповідних принципах. До них належить:

- комерційний розрахунок;
- господарська та фінансова незалежність;
- фінансова відповідальність;
- матеріальна зацікавленість.

Асоціація – договірне об'єднання, створене з метою постійної координації господарської діяльності. Асоціація не має права втручатися у виробничу і комерційну діяльність будь-кого із учасників.

Корпорація – договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових та комерційних інтересів, з делегуванням окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників.

Консорціум – тимчасове статутне об'єднання промислового і банківського капіталу для досягнення спільної мети.

Концерн – статутне об'єднання підприємств промисловості, наукових організацій, транспорту, банків, торгівлі тощо на основі фінансової залежності від одного або групи підприємств.

Товариства з обмеженою відповідальністю - мають статутний капітал, розподілений на частки, розмір яких визначається установчими документами. Характерним є те, що учасники товариства несуть відповідальність у межах своїх вкладів.

Командитне товариство – товариство в якому разом з одним або кількома учасниками, котрі здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть відповідальність щодо зобов'язань товариства всім своїм майном, належать також дин або декілька учасників (вкладників), відповідальність яких обмежується вкладом у майно товариства.

Заняття за темою „Страховання. Страховий ринок”

Запитання:

1. Економічна природа і сутність страхування. Особливості фінансових відносин у сфері страхування.
2. Функції страхування.
3. Класифікація страхування.
4. Форми організації страхового фонду.
5. Поняття і організація страхового ринку.
6. Державний нагляд за страховою діяльністю в Україні.

Основні поняття і терміни:

Страховання - складова частина фінансової системи держави, воно опосередковує рух валового внутрішнього продукту в формі фондів фінансових ресурсів.

Економічна необхідність страхування, яке ґрунтується на акумуляції фінансових ресурсів із метою відшкодування збитків, спричинених настанням шкідливих для здоров'я та (або) матеріального благополуччя подій як фізичним, так і юридичним особам.

У соціальному плані страхування є формою (способом) участі держави, роботодавців та громадян у справі захисту особистих інтересів громадян і створення у такий спосіб умов для забезпечення соціальної та політичної стабільності в суспільстві.

Ринок страхових послуг - це складова фінансового ринку, яка є системою правових та організаційних заходів із реалізації страхового продукту.

Страховим продуктом або послугою є страховий захист.

Об'єктами ринку страхових послуг є страховий продукт.

Суб'єктами цього ринку виступають: страховик, страхувальник; посередник і держава.

Страховик - це організація, яка бере на себе за певну плату зобов'язання відшкодувати страхувальникові завданий страховим випадком збиток або виплатити страхову суму. Головне завдання страховика надавати страхові послуги.

Страхувальники - це юридичні особи та дієздатні громадяни, які уклали зі страховиками договори страхування або є страхувальниками відповідно до чинного законодавства.

Третім важливим учасником ринку страхових послуг є **посередники**. У страхуванні бувають різні типи посередників: страхові агенти, страхові брокери; посередницькі функції можуть виконувати банки, туристичні компанії, відділення зв'язку, автосалони, а також безпосередньо персонал страхової компанії.

Четвертим учасником ринку страхових послуг є **держава**, яка створює правові основи страхової діяльності та здійснює контроль за дотриманням чинного законодавства.

Самострахування базується на індивідуальній відповідальності й полягає у формуванні страхових фондів юридичними та фізичними особами у грошовій або натуральній формі.

Перестраховання – це система економічних відносин, пов'язаних з передаванням страховиком частини відповідальності за прийнятті до страхування ри-

зики на узгоджених умовах іншим страховикам з метою створення збалансованого страхового портфеля, забезпечення фінансової стійкості та рентабельності страхових операцій.

Співстрахування – це система економічних відносин, що передбачають участь у страхуванні одного клієнта одразу кількох страховиків шляхом розподілу ризику на частини і укладення окремих договорів за кожною з цих частин. Це один з підвидів перестрахування.

Заняття за темою „ Фінансовий механізм зовнішньоекономічних відносин”

Запитання:

1. Сутність, призначення і роль міжнародних фінансів.
2. Світові фінансові потоки: валютні, кредитні, фінансові ринки.
3. Фінансова діяльність міжнародних організацій (ООН та ЄС).
4. Міжнародні фінансові інституції, їх завдання і сфери діяльності:
 - а) Міжнародний валютний фонд (МВФ);
 - б) Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР);
 - в) Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР).
5. Міжнародний фінансовий ринок:
 - а) валютний ринок;
 - б) міжнародний ринок кредитних ресурсів;
 - в) міжнародний ринок цінних паперів.
6. Співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями та міжнародними фінансовими інституціями.
7. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Основні поняття і терміни:

Міжнародні фінанси - це фонди фінансових ресурсів, створення і використання яких здійснюється на світовому або міжнародному рівнях для задоволення спільних потреб, які мають міжнародне значення.

Міжнародний фінансовий ринок нині є глобальною системою акумулювання вільних фінансових ресурсів та їхнього надання позичальникам із різних країн на принципах ринкової конкуренції.

Міжнародні фінансові інститути створюються на світовому і регіональному рівнях для сприяння економічному розвитку країн - засновників цих ор-

ганізацій. Вони започатковуються на основі багатосторонніх угод між державами, їхнім основним завданням є мобілізація коштів і надання допомоги на кредитних засадах для здійснення важливих економічних проєктів. До числа світових фінансових інститутів належать:

- Світовий банк (СБ);
- Міжнародний валютний фонд (МВФ);
- Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР).

Крім того, існують такі фінансові інститути, як Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Міжнародна асоціація розвитку (МАР) та деякі інші.

МВФ є організацією акціонерного типу, його ресурси складаються із внесків країн - членів, для кожної з яких встановлюється вступна квота залежно від частки країни в світовій торгівлі. Відповідно й право на одержання коштів залежить від обсягу вступного внеску. Квоти переглядаються кожних п'ять років.

Світовий банк є фінансовою установою, яка покликана сприяти сталому економічному розвитку та забезпеченню суспільного добробуту в країнах, що мають низький рівень економічних показників і перебувають на стадії реформування економіки. Банк надає фінансові ресурси в формі довгострокових кредитів на розвиток виробництва на 15 - 20 років на пільгових умовах.

Діяльність **СБРР** в Україні охоплює такі основні стратегічні напрямки, як:

- надання довгострокового кредитного капіталу банківському сектору на розвиток комерційного кредиту та інших фінансових інструментів для підтримки експортерів;

- залучення приватних інвестицій в агропромисловий комплекс України;

- технічна допомога та консалтингові послуги підприємствам державної форми власності щодо розробки та впровадження інвестиційних проєктів, фінансових планів, систем закупівлі обладнання на світових ринках та управління інвестиційними проєктами;

- надання кредитних ліній приватному виробництву та пряме фінансування спільних підприємств;

- реформування секторів інфраструктури - транспорту, зв'язку тощо;

- сприяння реструктуризації, в основному енергетичного комплексу, за допомогою запровадження енергозберігаючих технологій, модернізації обладнання, гарантування безпеки на атомних електростанціях.

III САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Навчальний план з теоретичного курсу „Фінанси” передбачає читання лекцій з тем програми курсу та проведення семінарських занять. Але на лекції і семінарські заняття відводиться дуже мало часу. В цих умовах, при вивченні теоретичного курсу „Фінанси”, важливою формою навчального процесу є самостійна робота студента.

Самостійна робота студентів полягає у вивченні й опрацюванні відповідної літератури, законодавчих і нормативно-правових документів, а також виконанні навчальних завдань. У ході самостійної роботи студентові необхідно за допомогою рекомендованої літератури вивчити весь матеріал, передбачений програмою курсу з відповідної теми й виконати навчальні завдання.

Самостійна робота студента має своєю *метою*:

- забезпечити розширення та поглиблення теоретичних і практичних знань у сфері фінансової дисципліни;
- набути уміння застосувати теоретичні знання при вирішенні конкретних завдань із фінансово-економічної практики; виявляти сучасні наукові досягнення і застосувати їх при організації державного регулювання фінансових відносин у всіх ланках фінансової системи.

Для самостійної роботи студентів використовують такі *форми*:

- опрацювання лекційного матеріалу;
- опрацювання навчальної та навчально-методичної літератури;
- вивчення законодавчих актів, що регулюють фінансову діяльність;
- підготовка до семінарських занять;
- виконання контрольних робіт;
- підготовка рефератів;
- підготовка до тестового і підсумкового контролю.

У процесі самостійної роботи над курсом „Фінанси” студент повинен оволодіти як загальнонауковими методами теоретичного узагальнення факторів, так і специфічними статистичними та економічними методами аналізу фінансових відносин. Самостійна робота студента повинна привчати його застосовувати сучасну методику економічного аналізу з використанням графіків, таблиць, діаграм, економічних методів та комп’ютерної техніки.

Самостійна робота студента над літературними джерелами повинна виробити у нього аналітичне мислення, сформувані власний погляд щодо теоретичних і практичних фінансових проблем, навчити робити обґрунтовані висновки й пропозиції під час вирішення актуальних питань фінансової політики держави в умовах ринкової економіки.

У роботі над навчально-програмним матеріалом студент повинен вміти самостійно підбирати літературні джерела з будь-якого проблемного питання фінансових відносин як у теоретичному, так і в практичному їх аспекті. Літературні джерела повинні включати повний список монографій, брошур, статей, нормативних документів, що стосуються того чи іншого проблемного питання фінансових відносин. Найбільша кількість публікацій із фінансових проблем міститься в журналах „Фінанси”, „Фінанси України”, „Деньги и кредит”, „Вопросы экономики”, „Економіка України”, „Фінансова тема”, „Економічний часопис”, а також в газетах: „Голос України”, „Закон і бізнес”, „Бізнес і банки”, „Урядовий кур’єр”, „Бізнес”, „Галицькі контракти”, „Зеркало недели”, „Фінансовая Украина”, „Деловая Украина”, та ін. Законодавчі документи публікуються у „Відомостях Верховної Ради України” та в інших періодичних виданнях (в тому числі в газетах „Голос України”, „Урядовий кур’єр”). Статистична інформація міститься у спеціальних виданнях Держкомстату України, Мінекономіки, Мінфіну, Головної державної податкової адміністрації.

За період навчання студенти мають підготувати з курсу „Фінанси” реферат для семінарських занять. Тематика цих рефератів до кожного заняття наведена нижче.

Реферат — одна з основних форм індивідуальної самостійної роботи студентів. Мета реферату полягає у закріпленні й поглибленні теоретичних і практичних знань, отриманих студентом у процесі вивчення окремих тем. Для цього студенти самостійно обирають тему роботи відповідно до переліку, наведеного нижче. При цьому теми робіт не повинні повторюватись у групі студентів.

Написання реферату дає можливість студенту навчитися самостійно працювати з різними інформаційними джерелами, узагальнювати матеріал періодичної літератури, глибше вивчати особливості функціонування окремих ланок бюджетної системи як України, так і зарубіжних країн, а також набувати навички обробки й логіки викладу матеріалу, виконання критичного аналізу за темою роботи тощо. Підготовка реферату включає такі етапи: вибір теми, складання плану реферату, вивчення навчальної літератури за темою, добір і вивчення спеціальних джерел за темою, добір фактичного і статистичного матеріалу та його обробка, оформлення списку літератури, консультація з викладачем, передача реферату викладачеві для оцінювання або усний виступ перед студентами групи на основі матеріалів реферату.

Літературу з теми реферату студент добирає самостійно за бібліотечним каталогом. Для підготовки реферату студент повинен використовувати спеціальну літературу, що стосується теми, періодичні видання (газети, журнали), на-

укові статті. Консультацію з питань добору літератури студент може отримати у викладача чи у працівників бібліотеки.

Обсяг реферату має становити до 15 сторінок рукопису формату А4. Реферат повинен бути грамотно й охайно надрукований або написаний чітким розбірливим почерком. Необхідно самостійно формулювати свої думки, не допускати повторень і суперечностей між окремими положеннями реферату. У той же час не рекомендується давати однозначні відповіді без належних пояснень. Реферати, які не відповідають встановленим вимогам, повертаються на доопрацювання.

Студент за власним бажанням може запропонувати нову актуальну тему реферату, яка має відповідати програмі курсу й бути узгоджена з викладачем.

Презентація реферату проходить на семінарському занятті, де розглядається дана тема. Доповідь з реферату не повинна перевищувати 5-8 хв.

Теми рефератів до заняття на тему

“Сутність фінансів як економічної категорії. Фінансові ресурси держави”

1. Фінанси як історична категорія.
2. Необхідність фінансів в умовах товарного господарства.
3. Дискусійні запитання про сутність та функції фінансів.
4. Фінанси й розширене відтворення.

Джерела: 23, 27, 33, 35, 38, 39, 43, 46, 51.

Теми рефератів до заняття на тему

“Фінансова система”

1. Державна фінансова система у розвинутих зарубіжних країнах.
2. Теорії державних фінансів зарубіжних економістів.
3. Теорії державних фінансів радянських економістів.

Джерела: 1, 7, 8, 9, 10, 27, 33, 35, 38, 39, 40, 43.

Теми рефератів до заняття на тему

“Фінансове право та фінансова політика”

1. Фінансова політика у перші роки Радянської влади, у період громадянської війни та воєнної інтервенції.
2. Фінансові заходи періоду нової економічної політики та реконструкції народного господарства.

3. Фінанси в роки Великої Вітчизняної війни, їх роль у післявоєнному розвитку економіки.
4. Економічна сутність та правові основи фінансової діяльності держави.
5. Формування системи фінансових органів та інституцій в Україні.
6. Сутність і переваги податкового методу фінансового регулювання.
7. Державний фінансовий контроль і його роль у забезпеченні фінансової дисципліни.

Джерела: 1, 7, 8, 9, 10, 18, 20, 23, 27, 29, 30, 33, 38, 39.

Теми рефератів до заняття на тему “ Податки і податкова система”

1. Історія формування систем оподаткування
2. Податкова система на сучасному етапі в США.
3. Податкова система на сучасному етапі в країнах Європи.
4. Податкова система на сучасному етапі у Великобританії.
5. Податкова система на сучасному етапі в Японії.
6. Наукові основи побудови податкової системи держави з ринковою економікою.
7. Організація податкової служби і контрольної роботи в Україні.
8. Переваги і недоліки системи прямого і непрямого оподаткування.
9. Оподаткування прибутку підприємств та організацій.
10. Оподаткування доходів громадян України.
11. Особливості застосування податку на додану вартість у розвинених країнах з ринковою економікою.
12. Реформування податкової системи в Україні.

Джерела: 27, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 37, 38, 31, 41, 42, 44, 47, 49, 51.

Теми рефератів до заняття на тему

“Бюджет і бюджетна система”

1. Бюджет - основний фінансовий план держави.
2. Бюджет як інструмент реалізації соціально-економічних програм.
3. Бюджетний дефіцит, його причини і наслідки, методи управління.
4. Бюджетна система однієї із зарубіжних країн.
5. Бюджетний устрій та бюджетна система зарубіжних унітарних і федеративних держав.
6. Бюджетна історія України. Київська Русь і Галицько-Волинське князівство (IX – XIII ст.).
7. Бюджетна історія України. Козацька доба (XV – XVIII ст.).
8. Бюджетна історія України. Україна у складі Російської, Австрійської та

Австро-Угорської імперії.

9. Бюджетна історія України. Україна в 1917 – 1922 рр. ХХ ст.
 10. Бюджетна історія України. Україна у складі Радянського Союзу (30 грудня 1922 р. – 15 лютого 1990 р.).
 11. Бюджетна історія України. Незалежна Україна від дня прийняття Декларації про державний суверенітет України (з 16 липня 1990 р.)
 12. Бюджетний процес у розвинутих зарубіжних країнах.
 13. Характеристика динаміки доходів і витрат державного бюджету за останні 10 років. Проаналізуйте співвідношення між доходами і витратами бюджету. Причини змін, що відбуваються.
 14. Соціально-економічна сутність і роль державного бюджету в зарубіжних країнах.
 15. Доходи бюджету розвинутих закордонних країн.
- Джерела: 1, 2, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 33, 34, 38, 39, 47.

**Теми рефератів до заняття на тему
„ Доходи і видатки державного бюджету”**

1. Доходи бюджетів від фізичних осіб, їх розвиток в Україні.
2. Проблеми наповнюваності місцевих бюджетів в Україні.
3. Видатки бюджетів України на соціальний захист населення.
4. Видатки державного бюджету України на розвиток науки і культури.

**Теми рефератів до заняття на тему
„Страховання. Страховий ринок ”**

1. Страховання і перспективи його розвитку в Україні.
 2. Специфічні риси страхування як економічної категорії.
 3. Функції страхування в системі фінансових і виробничих відносин.
 4. Організаційні форми страхування в Україні.
 5. Організація страхової діяльності в Україні.
- Джерела: 5, 22, 23, 27, 28, 33, 35.

**Теми рефератів до заняття на тему
„Фінанси суб'єктів господарювання”**

1. Фінанси підприємств як основа фінансів суспільства.
2. Особливості організації фінансів підприємств різних організаційно-правових форм господарювання.
3. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств.

4. Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в умовах ринкових перетворень.
5. Розвиток та особливості і функціонування малого бізнесу в Україні.

**Теми рефератів до заняття на тему
„ Фінансовий механізм зовнішньоекономічних відносин ”**

1. Платіжний баланс західних країн.
2. Валютна система України.
3. Проблеми зовнішньої заборгованості України.
4. Валютні цінності.

Джерела: 23, 27, 33, 35, 33, 41.

Список джерел Законодавчі й нормативні акти

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2952-VI (2952-17) від 01.02.2011, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 10, ст.68.
2. Бюджетний Кодекс України № 2456-VI от 08.07.2010
3. Закон України „Про Державний бюджет України” на відповідний рік. Закони України//Відомості Верховної ради України або Офіційний вісник України.
4. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997р. №280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1997. —№24 – С.379-429.
5. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 р. // Закони України: В 12 т. – Т.2.- С. 189 - 212.
6. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. // Закони України: В 12 т. – Т.3.- С. 132 - 136.
7. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30.10.1996 р. // Закони України: В 12 т. – Т.11.- С. 177- 188.
8. Податковий кодекс України № 2755 – VI. Із змінами, внесеними Законами України від 23 грудня 2010 року N 2856-VI, від 7 квітня 2011 року N 3205-VI, від 7 квітня 2011 року N 3221-VI.
9. Закон України «Про страхування» від 7.03.1996 р. № 85/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 18.
10. Закон України «Про цінні папери і фондову біржу» від 23.02.2006 р. // Урядовий кур'єр . -2006. - №78.-С.6-10.
11. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1999. -№29.
12. Закон України «Про Рахункову палату Верховної Ради України» від 11.07.1996 р. № 315/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1996. -№43.
16. Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» від 26.01.1993р. // Відомості Верховної Ради України.- 1993. - № 13.
17. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993р. // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 23.
20. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.06. 2010 року № 2464-VI Із змінами, внесеними згідно з Кодексом від 02.12 2010 № 2755-VI, Законом України от 07.04.2011 № 3205-VI.
19. Закон України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» від 26.06.1997 р. №400/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 37.

20. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000 р. № 1533-III // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - № 22.

19. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» від 23.09.1999р. № 1105-XIV // Відомості Верховної Ради України. -1999. - № 46-47.

20. Закон України «Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» від 22.02.2001 р. №2272-III // Офіційний вісник України.- 2001.- №12.

21. Закон України «Про обов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням» від 18.01.2001 р. №2240-III // Урядовий кур'єр. - 2001. - № 38.

23. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. // Урядовий кур'єр. - 2001. -№154. – С.6-12.

24. Указ Президента України «Про Державне Казначейство України» // Діло. - 1995 р. - № 43.

25. Указ Президента України «Про заходи щодо підвищення ефективності контрольно-ревізійної роботи» від 27.08.2000 р. № 1031/2000.

26. Василик О.Д. Теорія фінансів : Навчальний посібник. Рекомендовано МОН України. К. : ЦУЛ с. 480, 2005.

27. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: Підручник. – К.: ЦНЛ, 2004. – 608 с.

28. Василик О.Д. Бюджетна система України : Підручник. Затверджено МОН України (тв.пер.) К. : ЦУЛ с. 542, 2004.

29. Зюнькін А.Г. Фінансове право: Опорний конспект лекцій. – К.:МАУП, 2001.

30. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник, - К.: КНЕУ, 2005.

31. Романенко О. Р. Фінанси: Підручник. - К.: КНЕУ, 2004.

32. Сафонова Л.Д. Бюджетний менеджмент: Навч.-метод посібник для самот. вивч. дисц. – КНЕУ, 2001.

33. Фінанси: Навч.посіб./ В.І. Оспіщев, Л.І. Лачкова, О.П. Близнюк та ін.; За ред.. В.І. Оспіщева. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.:Знання, 2008. – 366 с.

34. Фінанси: Підручник / За ред. С.І.Юрія, В.М.Федосова. - К.:Знання, 2008.- 611с.

35. Финансы: Учебник / Под ред. Л. А. Дробозиной. - М.: ЮНИТИ: Финансы, 2000.

36. Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М. Фінанси підприємств Навч. посіб. для самот. вивчення дисципліни. — 2-ге вид., випр. і доп. — К.: Знання-Прес, 2006. — 287 с.

37. Азаров М. Я., Кольга В. Д., Онищенко В. А. Все про податки: Довідник. - К.: Експерт-Про, 2000.
38. Боди Зви, Мертон Роберт. Финансы / Пер. с англ.: Уч. пособие. - М.: Вильямс, 2000.
39. Бюджетна система: Навч.-метод. Посібник для самост. вивч.дисц.– 2-е вид., перероб. і доп./ В.М. Опарін, В.І.Малько, С.Я.Кондратюк, Г.Б.Коломієць. – К.:КНЕУ,2002.
40. Бюджетний кодекс України: закон, засади, коментар/ О.В.Турчинов, Ц.Г. Огня.- К.: Парламентське вид-во, 2002.
41. Внукова Н.М.,Грачов В.І., Кузьминчук Н.В. Ринок фінансових послуг: Навч.- метод. посіб. – ВД «ІНЖЕК», 2004.
42. Воронова Л.К. Криницький І.Е. Кучерявенко Н.П. Финансовое право. – Х.:Право, 2006.
43. Завгородний В. П. Налоги и налоговый контроль в Украине. - К.: А.С.К., 2000.
44. Завгородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. - К.: Знання, 2000.
45. Луніна І. О. Державні фінанси України в перехідний період.- К.:НАН України, Інститут економічного прогнозування, 2000.
46. Мозковий О. М. Фондовий ринок: Навч.-метод. посіб. для самост. вивчен. дисц. - К.: КНЕУ, 2001.
47. Пасічник Ю.В. Бюджетная система України та зарубіжних країн: Навч. Посіб. – К.:Знання-Прес, 2002.
48. Податкові системи країн світу та України. Облік і звітність: Навч.-метод. посібник / Під ред. Н.М. Ткаченко.- К.:Алерта, 2004.
49. Суторміна В.М., Федосов В.М., Андрущенко В.А. Держава, податки, бізнес. - К.: Либідь, 1992.
- 50.Суторміна В.М., Федосов В.М., Рязанова Н.С, Фінанси зарубіжних корпорацій. - К.: Либідь, 1992.
51. Чечетов М.В., Чечетова Н.Ф. Бережна А.Ю. Бюджетний менеджмент: Навчальний посібник. В 2-х ч. – Х.: ВД «ІНЖЕК». 2004. – 560с.
52. Шарль Бланкарт. Державні фінанси в умовах демократії. Вступ до фінансової науки / За наук. ред. В. М. Федосова. - К.: Либідь, 2000.
53. Шеремет Т.С. Міжнародні фінанси: Підручник / За.ред. А. А. Мазаракі. – К.:КНЕУ, 2000.

Навчальне видання

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни "Фінанси" (для студентів 4-го курсу денної форми навчання освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент»)

Укладач **Лелюк** Наталія Євгенівна

Відповідальний за випуск *Т.В. Момот*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *Н. Є. Лелюк*

План 2012, поз. 381М

Підп. до друку 12.03.2013 р.

Друк на ризографі

Зам. №

Формат 60x84 1/16

Ум. друк. арк. 1,5

Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет міського господарства

імені О. М. Бекетова,

вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК №4064 від 12.05.2011